

Br: 02-03-040/22-3434/2

Podgorica, 20.12.2022. godine

MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA I TURIZMA

-n/r ministra, gospodina Gorana Đurovića –

Poštovani gospodine Đuroviću,

Povodom *Predloga nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine sa Akcionim planom za 2023 - 2024. godine*, Ministarstvo finansija daje sljedeće

MIŠLJENJE

Dostavljeni Predlog nacionalne strategije i Akcioni plan predstavlja svojevrstan odgovor na krizu (koju je izazvao rat u Ukrajini kao i COVID-19), tako što redefiniše način dosadašnjeg razmišljanja, poslovanja, odnos prema postojećim resursima, a sve sa ciljem obezbjeđivanja kvalitetnog života svih građana i građanki uz zaštitu postojećih resursa, kako prirodnih tako i ljudskih i njihovu adekvatnu valorizaciju.

Izradi navedene strategije prethodila je saradnja sa Privrednom komorom Crne Gore u okviru koje je izrađena Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji, objavljena u aprilu 2022. godine, čiji je cilj da definiše jasnu viziju, strateške i operativne ciljeve i pripadajuće ciljne vrijednosti i prioritete. Implementacijom. Predloga nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine krajnji efekati koji se žele postići definisani su kroz šest strateških ciljeva: unapređenje ponude bezbjedne hrane u skladu sa principima cirkularne ekonomije; unapređenje socijalne, ekološke i ekonomske funkcije šuma i njihova otpornost na negativne uticaje klimatskih promjena; unapređenje turizma na principima održivog razvoja; unapređenje konkurentnosti privrede kroz diverzifikaciju, inovaciju i povećanje resursne efikasnosti; održivo korišćenje prostora i svih resursa u izgradnji objekata i stvaranje podsticajnog okruženja za cirkularnu tranziciju.

Na tekst Predloga strategije i pripremljeni Izvještaj o analizi uticaja propisa, sa aspekta uticaja na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

U tekstu Izvještaja o analizi procjene uticaja propisa navedeno je da za implementaciju predmetne Strategije za period 2023-2024. godine predviđen ukupan iznos sredstava od 86.792.650,00€ od čega su za realizaciju aktivnosti u 2023. godini planirana sredstva od 85.926.650,00€, a razlika do ukupnog iznosa sredstava odnosi se na planirana sredstva Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za realizaciju aktivnosti u 2024. godini u iznosu od 866.000,00€.

Aktivnosti definisane Akcionim planom 2023-2024. godine finansiraće se dijelom iz Budžeta Crne Gore, budžeta jedinica lokalnih samouprava, privrednih društava, realizacijom programa i projekata finansiranja iz EU fondova i drugih međunarodnih organizacija, dok će se najveći dio sredstava opredijeliti kroz aranžmane međunarodnim finansijskim institucijama.

Budžetska sredstva za period 2023-2024 predviđaju se u ukupnom iznosu od 5.603.650,00€ kod sljedećih potrošačkih jedinica: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo kapitalnih investicija, Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja i Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore.

Iz donacija, kroz IPA projekte i druge izvore aktivnosti će u 2023. godini biti finansirane u ukupnom iznosu od 789.000,00€.

Kod Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore u 2023. godini sredstva za finansiranje projekata za klimatskom komponentom opredijeliće se u ukupnom iznosu od 80.400.000,00€ i to kroz aranžmane

sa Evropskom investicionom bankom, Francuskom razvojnom agencijom i Razvojnou bankom Savjeta Evrope.

Shodno navedenom, Ministarstvo finansija napominje da je neophodno sve aktivnosti u vezi sa Akcionim planom za 2023-2024. godinu, uskladiti sa sredstvima odobrenim nosiocima aktivnosti Zakonom o budžetu za 2023. godinu, za predmetne namjene. Ističemo, da će iznos sredstava potreban za realizaciju predmetne strategije i Akcionog plana u narednim godinama biti predmet razmatranja prilikom procesa izrade godišnjeg Zakona o budžetu.

Takođe, s obzirom da se radi o udruživanju finansijskih sredstava iz različitih izvora, ukazujemo da je implementaciju aktivnosti predviđenih ovom strategijom i Akcionim planom potrebno uskladiti sa stepenom ostvarenja sredstava iz predviđenih izvora.

S poštovanjem,

MINISTAR

mr Aleksandar Damjanović

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA

PREDLAGAČ PROPISA

Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Direktorat za unapređenje konkurentnosti

NAZIV PROPISA

Nacionalna Strategija cirkularne tranzicije do 2030. s Akcionim planom 2023-2024.

1. Definisane probleme

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- Koji su uzroci problema?
- Koje su posljedice problema?
- Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?
- Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma je u skladu sa Programom rada Vlade Crna Gora za 2022. godinu, Tematski dio, tačka TD63 (IV kvartal 2022) pripremlilo Strategiju cirkularne tranzicije do 2030. s Akcionim planom za 2023-2024. godinu.

- Koji su uzroci problema?
Postoje određeni nedostaci i manjak sveobuhvatnosti u određenim djelovima javnih politika, gdje se sagledava stanje u jednoj oblasti, a da se pritom ne vodi računa o koherentnosti sa drugim oblastima, i gdje se zapravo ne prepoznaje srž problema.
Kao značajan problem javlja se, između ostalog, i neefikasna primjena ili nedovoljan nadzor nad sprovođenjem zakona što dovodi do značajnog raskoraka u odnosu na ono što je zakonom uspostavljeno ili planirano strateškim okvirom.
Određeni strateški dokumenti u Crnoj Gori cirkularnu ekonomiju većinom posmatraju kroz objektiv upravljanja otpadom, fokusirajući se na recikliranje, upravljanje deponijama i prikupljanje otpada, dok se potrebe za efikasnošću resursa posmatraju samo kroz energetska efikasnost i energetska aspekta otpada.

Iz tog razloga neophodnost je iznalaženje sveobuhvatnog i održivog rješenja, gdje će svi činioци društva na različitim nivoima biti povezani i potencirati kvantitet i kvalitet u isto vrijeme.
Redefinisane strategije razvoja postaje prioritet i zapravo jedinstvena prilika za dalji ekonomski oporavak i pokretanje ekonomije. Imajući u vidu navedeno, **Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (MERT)** je uz podršku Kancelarije Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) pokrenulo proces izrade Nacionalne Strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine s pratećim Akcionim planom za period 2023-2024. godina.

- Koje su posljedice problema?
Crna Gora se Deklaracijom o ekološkoj državi Crnoj Gori iz 1991. godine, ustavnim određenjem i donošenjem Nacionalne strategije održivog razvoja, opredijelila za održivost kao jedan od osnovnih principa svog razvoja. Takođe, opredjeljenje Vlade, kao i budući naponi Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma usmjereni su na brendiranje Crne Gore kao ekološke države, što je u direktnoj vezi sa budućim razvojem modela cirkularne ekonomije.

Trenutna kriza koju je izazvao rat u Ukrajini je dodatno usporila i oslabila kako globalnu, tako i crnogorsku privredu, koja je već bila teško pogođena krizom koju je izazvao COVID-19. Redefinisane strategije razvoja postaje prioritet i zapravo jedinstvena prilika za dalji ekonomski oporavak i pokretanje ekonomije.

Imajući u vidu navedeno, ova Strategija predstavlja svojevrsan odgovor na krizu tako što redefiniše način dosadašnjeg razmišljanja, poslovanja, odnos prema postojećim resursima, a sve sa ciljem obezbjeđivanja kvalitetnog života svih građana i građanki uz zaštitu postojećih resursa, kako prirodnih, tako i ljudskih, i njihovu adekvatnu valorizaciju.

Izradi ove Strategije je prethodila saradnja sa Privrednom komorom Crne Gore (PKCG) u okviru koje je izrađena Mapa puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji (Mapa puta), koja je objavljena u aprilu 2022. godine. Cilj Mape puta je da posluži svim akterima u crnogorskom društvu kako bi se unaprijedio kvalitet njihovog života, motivisali privredni subjekti da integrišu cirkularne poslovne modele koji bi poboljšali kvalitet njihovog rada, proširile i povećale mogućnosti za zapošljavanje i podstakla kulturna evolucija. Osim toga, cilj je sistemski promjena odnosno podsticanje transformacije u načinu razmišljanja i djelovanja u pogledu korišćenja resursa, kao i uzrokovanje samoobavezujuće posvećenosti donosioca odluka da prilagode politike koje predlažu, a koje su u skladu sa principima cirkularne ekonomije. Kao jedan od prvih koraka u tom pravcu, Mapa puta definiše izradu Strategije za cirkularnu tranziciju, čiji je cilj da definiše jasnu viziju, strateške i operativne ciljeve i pripadajuće ciljne vrijednosti i prioritete, identifikuje sredstva i pomogne u prevazilaženju postojeće fragmentacije kada su u pitanju postojeće i buduće inicijative na sektorskom nivou.

Nacionalna Strategija cirkularne tranzicije do 2030. će na taj način predstavljati i odgovor na brojne međunarodne obaveze koje su definisane UN Agendom održivog razvoja do 2030. godine, Zelenim sporazumom EU, obavezama u okviru pregovaračkog procesa Crne Gore sa Evropskom unijom (EU) i brojnim obavezama definisanim u različitim sektorskim strategijama.

- **Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?**

Kao generator privrednog rasta i razvoja mala i srednja preduzeća (MSP) čine važan faktor ka cirkularnoj tranziciji.

U svijetu, veliki je broj kompanija započelo sa razvojem i primjenom cirkularnog (kružnog) modela poslovanja. Tradicionalni linearni način poslovanja, mijenja se konceptom novog promišljanja, integrisanog održivog i „pametnog“ razvoja.

Dok kompanije predstavljaju pokretačku snagu u pomaku i promjenama ka cirkularnoj tranziciji, donosioci odluka imaju jednako ključnu ulogu u cjelokupnom procesu.

- **Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa (“status quo” opcija)?**

U procesu kreiranja dokumenta učestvovali predstavnici/e **23 institucije/organizacije**, uključujući i poslovna udruženja, univerzitete i organizacije civilnog društva, predstavnici privatnog sektora, kao i ostale zainteresovane strane, koje mogu doprinijeti sprovođenju aktivnosti koje se odnose na implementaciju samog koncepta cirkularne ekonomije.

Strategija je proizvod ozbiljnog i posvećenog rada svih učesnika u procesu, urađena na temelju sveobuhvatnih nalaza Mape puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji, dubinske analize stanja i procjene potencijala za ozelenjavanje u prioritetnim sektorima, istraživanja i analiza relevantnih podataka i dokumenata, kao i privatno javnih konsultacija.

Zemlje Zapadnog Balkana su preduzele početni korak potpisivanjem Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi. Ove obaveze su zahtijevne i izazovne, a nacionalnim institucijama je potrebna podrška kako bi brže i adekvatno odgovorili na zadatke koji su pred njima.

Akcioni plan za sprovođenje Sofijske deklaracije definiše se okvirni vremenski okvir za svaku pojedinu obavezu iz Sofijske deklaracije i imenuju glavni regionalni koordinatori, organizacije za podršku i relevantne strukture.

Akcioni plan Zelene agende za Zapadni Balkan prati strukturu mogućnost primjene kroz svih pet stubova na kojima se ona zasniva: 1) Dekarbonizacija, 2) Cirkularna ekonomija, 3) Eliminisanje zagađenja, 4) Održiva poljoprivreda i 5) Zaštita prirode i biodiverziteta.

Između ostalih, Zeleni dogovor obavezuje zemlje Zapadnog Balkana na razvoj strategije cirkularne ekonomije imajući u vidu čitav životni ciklus proizvoda RCC 2023., čiji je rok za pripremu dat do kraja 2023. godine.

Crna Gora, kao i ostale potpisnice Deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, preuzela je obavezu sprovođenja zadatah ciljeva, pa tako i intenzivirala aktivnosti na unapređenju politika i programa za pospešivanje zelene ekonomije, cirkularne ekonomije i ekonomskog održivog rasta.

2. Ciljevi

- **Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?**
- **Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.**

Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?
Na osnovu analize stanja, izazova i definisanih prioriteta u ključnim razvojnim sektorima Crne Gore, sprovedenih konsultacija i dostupnih rezultata istraživanja u pogledu zainteresovanosti odnosno spremnosti crnogorskih preduzeća za zelenu odnosno cirkularnu tranziciju, a imajući u vidu viziju razvoja Crne Gore do 2030. godine, Nacionalnom Strategijom cirkularne tranzicije do 2030. definisano je šest strateških ciljeva.

Za svaki od četiri identifikovana prioritetna sektora (poljoprivreda, šumarstvo, građevinarstvo i turizam) je definisan po jedan strateški cilj, dok se peti i šesti strateški cilj odnose na horizontalne teme koje predstavljaju svojevrstan preduslov za cirkularnu transformaciju u ključnih četiri sektora. Naime, tokom konsultacija, kao i prilikom objedinjavanja Nacrta akcionog plana, primijećeno je ponavljanje određenih aktivnosti u okviru sva četiri sektora, pa su ove teme i aktivnosti posebno izdvojene kako bi se i na ovaj način ukazalo na međuzavisnost sektora kada je u pitanju cirkularna tranzicija i važnost međusektorske saradnje.

Krajnji efekti koji se žele postići implementacijom Nacionalne Strategije cirkularne tranzicije do 2030. su definisani kroz šest strateških ciljeva:

- 1) **Unaprijeđena stabilna ponuda bezbjedne hrane u skladu sa principima cirkularne ekonomije;**
- 2) **Unaprijeđene socijalne, ekološke i ekonomske funkcije šuma i njihove otpornost na negativne uticaje klimatskih promjena, ruralni razvoj i bioekonomiju na bazi jačanja cirkularne ekonomije u šumarstvu i drvoprerađi;**
- 3) **Održivo korišćenje prostora i svih resursa u izgradnji objekata;**
- 4) **Unaprijeđen razvoj turizma na principima održivog razvoja;**
- 5) **Unaprijeđena konkurentnost privrede kroz diverzifikaciju, inovacije i povećanje resursne efikasnosti;**
- 6) **Stvoreno podsticajno okruženje za cirkularnu tranziciju;**

U okviru definisanih strateških ciljeva, identifikovani su i međuzavisni **operativni ciljevi**. Svi operativni ciljevi praćeni su sa odgovarajućim indikatorima učinka u smislu početne vrijednosti za 2023. godinu i projekcija u vidu ciljne vrijednosti za 2024. godinu.

- **Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.**

Strategija je pripremljena u skladu sa svim prioritetima i ciljevima krovnih strateških dokumenata Crne Gore, kao i sa ostalim relevantnim strateškim dokumentima, čime se izbjeglo preklapanje aktivnosti ili kontradiktornosti.

Nacionalna Strategija cirkularne tranzicije do 2030. se dodatno naslanja na dva krovna razvojna dokumenta Crne Gore: Nacionalnu strategiju održivog razvoja do 2030. godine i Program ekonomskih reformi za period 2022-2024. godina.

Ključna specifičnost procesa izrade ovog dokumenta se ogleda u činjenici da je izradi ovog dokumenta prethodio proces izrade Mape puta Crne Gore ka cirkularnoj ekonomiji, u saradnji UNDP-a i PKCG-a. Radi se o dokumentu koji se bazira na širokom konsultativnom procesu koji je obuhvatio:

- Pregled preko 80 dokumenata (nacionalnih zakona, strategija, politika, istraživanja, izvještaja, itd.);
- Tri radionice tokom 2021. godine sa relevantnim akterima iz različitih sektora (javnog i privatnog), kojima je prisustvovalo preko 60 učesnika;
- Upitnik koji je distribuiran na listu selektovanih preduzeća iz targetiranih privrednih grana, a popunile su ga 84 kompanije i
- Individualni intervjui i razgovori su obavljani sa preko 15 aktera iz privrede koji posluju u okviru fokusnih područja i nekoliko aktera iz javnog i akademskog sektora.
- Ciljevi programske politike cirkularne tranzicije su usklađeni sa dva krovna razvojna dokumenta Crne Gore: Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine i Program ekonomskih reformi za period 2022-2024. godina.

Dodatno, Nacionalna Strategija cirkularne tranzicije do 2030. usklađena je i predstavlja odgovor na brojne međunarodne obaveze koje su definisane UN Agendom održivog razvoja do 2030. godine, Zelenim sporazumom EU, obavezama u okviru pregovaračkog procesa Crne Gore sa Evropskom unijom (EU) i brojnim obavezama definisanim u različitim sektorskim strategijama.

3. Opcije

- **Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).**
- **Obrazložiti preferiranu opciju?**

Zemlje Zapadnog Balkana su preduzele početni korak potpisivanjem Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi. Ove obaveze su zahtijevne i izazovne, a nacionalnim institucijama je potrebna podrška kako bi brže i adekvatno odgovorili na zadatke koji su pred njima.

Akcioni plan za sprovođenje Sofijske deklaracije definiše se okvirni vremenski okvir za svaku pojedinu obavezu iz Sofijske deklaracije i imenuju glavni regionalni koordinatori, organizacije za podršku i relevantne strukture.

Između ostalih, Zeleni dogovor obavezuje zemlje Zapadnog Balkana na razvoj strategije cirkularne ekonomije imajući u vidu čitav životni ciklus proizvoda RCC 2023., čiji je rok za pripremu dat do kraja 2023.

Crna Gora, kao i ostale potpisnice Deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, preuzela je obavezu sprovođenja zadatah ciljeva, pa tako i intenzivirala aktivnosti na unapređenju politika i programa za pospješivanje zelene ekonomije, cirkularne ekonomije i ekonomskog održivog rasta.

U slučaju "status quo" opcije, politika razvoja cirkularne tranzicije ne bi doprinijela punoj afirmaciji održivog inkluzivnog razvoja ekonomije, niti bi time dobili značajnu priliku za dalje jačanje ekonomije i uštedu i efikasniju valorizaciju finansijskih resursa, poboljšanje stanja životne sredine i pospješivanje unapređenja kvaliteta života građana.

Dakle, uspješnost ćemo jedino moguće ostvariti kreiranjem povoljnih uslova za promjene, sistematskim pristupom, sadržajnim vladinim mjerama i akcijama, uključujući i podsticaje koji će omogućiti transformaciju tradicionalnog sistema proizvodnje i potrošnje i primjene novog cirkularnog modela poslovanja.

Prilikom izrade samom Akcionog plana uspostavljena je puna koordinacija i saradnja svih nadležnih institucija koje su učestvovala u kreiranju samog dokumenta. Praćenjem indikatora učinka i indikatora ostvarenosti imaće se jasna slika o razvoju cirkularne tranzicije.

4. Analiza uticaja

- **Na koga će i kako će najvjerovatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne.**
- **Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima).**

- **Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti.**
- **Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija.**
- **Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.**

- **Na koga će i kako će najvjerojatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne.**

Cirkularna ekonomija (CE) je globalni ekonomski narativ utemeljen na održivoj proizvodnji i potrošnji, koji integriše pet stubova održivosti: vrijednost za kupce, ekološki uticaj, kvalitetnu radnu snagu, odgovorno upravljanje i jake zajednice. Svijetu su potrebne ekonomske i društvene promjene kao i inovativan, sistemski pristup korišćenju resursa i redizajn procesa proizvodnje i potrošnje.

Cirkularna ekonomija se stoga sastoji od tri glavna stuba:

- 1) proizvodnja bez otpada i uz minimalno zagađenje;
- 2) produženje vijeka trajanja proizvoda na cirkularni način, sa naglaskom na cirkularne lance vrijednosti i dizajn;
- 3) svođenje na minimum (ili smanjenje) štete po prirodu.

Na ovaj način se produžava životni ciklus proizvoda. U praksi to podrazumijeva smanjenje otpada na minimum (zero waste). Kada proizvod dostigne kraj svog životnog vijeka, njegovi materijali se mogu dalje koristiti iznova i iznova, stvarajući na taj način dodatnu vrijednost – smanjuju potrebu za eksploatacijom novih resursa; potrošnjom energije i sl.

Jedan od ključnih preduslova za cirkularnu tranziciju crnogorske ekonomije je podizanje svijesti svih građana i građanki o samom konceptu cirkularne ekonomije, benefitima koje primjena ovog koncepta ima kako u pogledu zaštite životne sredine i unapređenja kvaliteta života, tako i u pogledu unapređenja konkurentnosti ekonomije.

Identifikovana su četiri prioritetna sektora (**poljoprivreda, šumarstvo, građevinarstvo i turizam**), dok su prepoznate i horizontalne teme koje predstavljaju svojevrsan preduslov za cirkularnu transformaciju u ključnih četiri sektora (**tehnološki razvoj i inovacije; energetska efikasnost; zelene javne nabavke; edukaciju odnosno promociju koncepta cirkularne ekonomije; upravljanje otpadom; i predlog za unapređenje sistema koordinacije sprovođenja same Strategije, odnosno koncepta cirkularne ekonomije**).

Cirkularna tranzicija jeste opredijeljenje i može uticati na cjelokupno društvo, uz aktivno učešće svih zainteresovanih aktera, koji u budućnosti treba da podrže programe i aktivnosti implementacije principa cirkularne ekonomije za dobrobit ekonomije u cjelini.

- **Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima).**

Cirkularna ekonomija predstavlja potencijal za rapidni razvoj privrede, smanjenjem troškova proizvodnje, stvaranjem novih radnih mjesta, obezbeđivanjem veće konkurentnosti proizvoda na tržištima razvijenih zemalja.

Za postizanje preduslova za uspostavljanje cirkularne ekonomije koji pored ostalog obuhvataju razvoj i primjenu novih tehnologija, modernizaciju društva, veće angažovanje svih aktera, promjenu svijesti i dosadašnjih obrazaca ponašanja u domenu proizvodnje i potrošnje, kao i biznis modela kompanija, neophodno je znanje i visok nivo inovativnosti. Upravo zato cilj uspostavljanja ove Strategije je podizanje nivoa znanja, iskustava i mentorski rad sa kompanijama u svrhu osnaživanja njihovih kapaciteta za unapređenje poslovanja na način koji korespondira sa ciljevima cirkularne ekonomije.

- **Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti.** Ukoliko govorimo o uvođenju novih tehnologija, taj proces može biti skup, ali donosi neprocjenjive benefite kako za kompaniju koja ih uvodi, tako i za društvo ukoliko se sagledava održivi razvoja jedne zemlje.

Međutim, Strategijom su definisani i različiti mehanizmi podrške za uspostavljanje takvih sistema u proizvodnji.

Primjena crikularne ekonomije ima pozitivne uticaje kao što su: štednja prirodnih resursa, štednja energije, smanjenje nezaposlenosti, povećanje inovativnosti i jačanje konkurentnosti, čime bi se postigao i razvoj društva, ekonomije i povećanje životnog standarda.

- **Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija.**

Cirkularna ekonomija stvara nove poslovne mogućnosti i investicija. Stvaranjem poslovnih partnerstava i međusobnog povezivanja različitih industrijskih sektora, omogućice se optimizacija korišćenja resursa i sirovina i smanjivanja količine otpada.

Cirkularna ekonomija u kojoj materija i materijali kruže i gdje se teži tzv. nultom otpadu ima brojne prednosti u odnosu na linearni model, pa između ostalog, utiče na smanjenje nezaposlenosti – u cirkularnoj ekonomiji kompanije koje se bave održavanjem, popravkama, recikliranjem, dizajniranjem eko proizvoda i usluga mogu u najskorijoj budućnosti da ponude interesantna i atraktivna zaposlenja.

- **Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.**

Propis neće **izazvati biznis barijere niti uključuje administrativna opterećenja.** Imajući u vidu sve gore navedeno propis će pozitivno uticati na gore navedene ciljne grupe i doprinijeće unaprijeđenju konkurentnosti privrede kroz diverzifikaciju, inovacije i povećanje resursne efikasnosti.

5. Procjena fiskalnog uticaja

- **Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?**
- **Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti.**
- **Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti.**
- **Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijedena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?**
- **Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteći finansijske obaveze?**
- **Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?**
- **Obrazložiti metodologiju koja je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.**
- **Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Obrazložiti.**
- **Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?**
- **Da li su dobijene primjedbe uključene u tekst propisa? Obrazložiti.**

- **Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?**

Aktivnosti definisane Akcionim planom finansiraće se iz Budžeta Crne Gore, budžeta jedinica lokalnih samouprava, privrednih društava, realizacijom programa i projekata finansiranih iz EU fondova i drugih međunarodnih organizacija, kao i drugim izvorima.

Imajući u vidu da Crna Gora praktikuje godišnji, a ne programski budžet, a da finansijska sredstva iz drugih izvora (IPA, donacije i dr.) još nisu u potpunosti raspoloživa za veliki broj aktivnosti, u Akcionom planu nisu date budžetske projekcije za sve planirane aktivnosti. Naime, od ukupno 60 aktivnosti definisane Akcionim planom, za 15 aktivnosti nisu date budžetske projekcije iz navedenih razloga, dok za 10 aktivnosti nije potrebno izdvajanje dodatnih sredstava (sredstva su ili već opredijeljena ili se aktivnost sprovodi u okviru redovnih nadležnosti institucije).

Struktura i iznos planiranog budžeta, posmatrano po strateškim ciljevima, je sledeća:

- Planirana sredstva za SC1 su 2,257,000 EUR (Budžet Crne Gore, IRF, IPA, donacije);
- Planirana sredstva za SC2 su 30.000 EUR (Donacije)
- Planirana sredstva za SC3 su 78.650 EUR (Budžet Crne Gore)
- Planirana sredstva za SC4 su 240.000 EUR (Budžet Crne Gore, Budžet NTO CG, IRF, IPA)
- Planirana sredstva za SC5 su 84,082,000 EUR (Budžet Crne Gore, Donacije (Svjetska banka, KFW, AFD), Eko fond, Fond za inovacije)

- Planirana sredstva za SC 6 su 105.000 EUR (Budžet Crne Gore, Donacije (EBRD i druge međunarodne finansijske institucije), budžeti komunalnih preduzeća na opštinskom nivou i građevinske firme).

- **Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti.**

Kada je riječ o obezbjeđenju finansijskih sredstava ona se odnose na vremenski period koji obuhvata period od 2 godine na koliko je i predviđeno sprovođenje aktivnosti definisanih Akcionim planom. **Sredstva za realizaciju Akcionog plana za 2023. godinu planirana su budžetom institucija za budžetsku 2023. godinu (prilog saglasnosti institucija).**

- **Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti. Iz implementacije propisa ne proizilaze međunarodne finansijske obaveze.**

Sprovođenje svih aktivnosti koje prepoznaje dati dokument ne predviđa zaključenje međunarodnih finansijskih ugovora na osnovu kojih bi se i sprovodile definisane aktivnosti. Za sprovođenje aktivnosti su definisani njihovi izvori bilo da je riječ o nacionalnom budžetu, donatorskim sredstvima, kao i doprinosima iz privatnog sektora.

- **Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijedena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?** Budžet za 2023. godinu je planiran po osnovu predloga Zakona o budžetu za 2023. i po utvrđenoj dinamici.

Dodatno, Akcionim planom je, kao jedna od aktivnosti, definisana potreba izrade detaljne procjene sredstava koje je neophodno obezbijediti kako bi se realizovale aktivnosti iz Akcionog plana odnosno ostvarila cirkularna tranzicija crnogorske ekonomije u periodu koji obuhvata Akcioni plan.

- **Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proistići finansijske obaveze?**

Usvajanjem propisa stvoriće se osnova za donošenje određenih zakonskih akata, međutim iz toga neće proizaći dodatne finansijske obaveze, jer su sredstva ili već opredijeljena ili se aktivnosti sprovode u okviru redovnih nadležnosti institucije.

- **Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?** Indirektno bi moglo doći do povećanja prihoda za budžet Crne Gore kroz povećanje broja novoosnovanih privrednih subjekata, otvaranja novih radnih mjesta i sl.

- **Obrazložiti metodologiju koja je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.**

Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Metodologija kojom se došlo do obračuna finansijskih izdataka/prihoda zasnovana je procjeni institucija/organizacija, predstavnika Radne grupe, koji su učestvovali u definisanju aktivnosti predviđenih za realizaciju ovim Akcionim planom, kao i na uporednoj praksi zasnovanoj na analizi regiona u pogledu realizacije sličnih aktivnosti.

Nijesu postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda, jer su institucije koje su učestvovali u definisanju aktivnosti a čiji izvor finansiranja je nacionalni budžet, sredstva za realizaciju aktivnosti definisanih Akcionim planom, predvidjela budžetom svojih institucija za budžetsku 2023. godinu (prilog saglasnosti institucija).

- **Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?** Nijesu postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa.

- **Da li su dobijene primjedbe uključene u tekst propisa? Obrazložiti.** Tokom izrade propisa nije bilo primjedbi na dostavljeni tekst.

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- **Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertska podrška i ako da, kako.**

- Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije).
- Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni. Obrazložiti.

- Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertska podrška i ako da, kako.

U kreiranju dokumenta učestvovalo je oko 30 predstavnika institucija javnog i privatnog sektora. Rezultat konsultacija je kreirani dvogodišnji Akcioni plan 2023-2024. koji obuhvata definisanih 60 aktivnosti čija implementacija se očekuje u narednom dvogodišnjem periodu.

- Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije).

Aktivnosti na pripremi i kreiranju Strategije realizovane su kroz sledeće faze:

- Faza I – Radna grupa: Ključno tijelo za izradu Strategije, u okviru MERT-a, je Radna grupa za promociju i identifikaciju projekata iz oblasti zelene ekonomije, koja je formirana u aprilu 2021. godine u okviru Savjeta za konkurentnost. U martu 2022. godine, na sjednici Savjeta za konkurentnost, radna grupa je preimenovana u Radnu grupu za promociju zelene tranzicije, a nadležnost je proširena i na definisanje razvojnih politika, unapređenje strateškog i regulatornog okvira u pravcu održive proizvodnje i tranzicije na koncept cirkularne ekonomije. Radnu grupu čine predstavnici relevantnih ministarstava, institucija, poslovnih asocijacija, fondova, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija. Predstavnici Radne grupe su pružili smjernice u pogledu ključnih aktivnosti za izradu Strategije i Akcionog plana na bazi prioritarnih tekućih i planiranih aktivnosti u okviru institucija i organizacija koje zastupaju.
- Faza II - Analitička osnova: Pored Mape puta, za ovu fazu su korišteni nalazi brojnih istraživanja koja su realizovana u prethodnom periodu na temu zelene/cirkularne ekonomije u Crnoj Gori, krovna razvojna dokumenta, ključne sektorske strategije i nacionalni zakoni, studije, kao i relevantne UN i EU politike u ovoj oblasti, kao i analiza inputa dostavljenih od strane Radne grupe.
- Faza III – Konsultacije - U procesu kreiranja nacrtu Strategije, organizovan je niz pojedinačnih konsultativnih razgovora i održana je dvodnevna radionica sa predstavnicima svih relevantnih institucija i organizacija koje doprinose razvoju cirkularne ekonomije, u cilju detaljnog sagledavanja polaznih osnova i definisanja strateških i operativnih ciljeva Strategije, kao i ključnih aktivnosti koje je potrebno imati u vidu prilikom izrade Akcionog plana. Svi relevantni inputi su uključeni u nacrt Strategije i Akcionog plana i predstavljaju osnov za naredni krug individualnih i grupnih konsultacija sa predstavnicima relevantnih institucija i organizacija.
- Faza IV - Izrada Nacrta strateškog dokumenta: U ovoj fazi definisani su strateški i operativni ciljevi i ključne aktivnosti za realizaciju operativnih ciljeva. Nacrt je sadržao i pregled strateškog i zakonodavnog okvira, međunarodnog okvira za cirkularnu ekonomiju, analizu stanja ključnih razvojnih sektora, predlog vizije razvoja i predlog dinamike monitoringa, izvještavanja i evaluacije Strategije u narednom periodu.
- Faza V - Prezentacija Nacrta i konsultacije: Nacrt Strategije sa Akcionim planom je dostavljen Radnoj grupi na komentare i sugestije. Tokom ovog perioda je organizovan i sastanak Radne grupe, kao i dodatne pojedinačne konsultacije, a svi relevantni komentari i sugestije članova/ica su potom integrisani u dokument.
- Faza VI - Javna rasprava: Nacrt Strategije sa Akcionim planom, u skladu sa crnogorskim zakonodavstvom, prezentovan je najširoj javnosti i proces javne rasprave trajao je 20 dana (od 14. novembra do 03. decembra 2022. godine) omogućavajući javnosti da dostave komentare i sugestije na nacrt Strategije. U okviru ove faze organizovan je jedan Okrugli sto koji se održao 28. novembra 2022. godine. Sve zainteresovane strane su imale mogućnost da svoje komentare dostave i elektronski.

- Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni. Obrazložiti
- Sve primjedbe i komentari su evidentirani, a relevantne sugestije su ugrađene u finalnu verziju Strategije. Izveštaj sa javne rasprave je dat u Aneksu 1 Strategije.

- Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertska podrška i ako da, kako.
U procesu izrade Strategije eksterna ekspertska podrška je pružena od strane Kancelarije Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP). Dodijeljeni su po jedan eksterni i jedan lokalni ekspert koji su učestvovali u procesu konsultacija, kao i formulisanju indikatora za pojedinačne aktivnosti.

7: Monitoring i evaluacija

- Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?
- Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?
- Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?

Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?

- Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?
Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma će u skladu sa nadležnostima koordinatora cirkularne tranzicije do 2030. s Akcionim planom 2023-2024. godina i Radne grupe za podsticaj zelene tranzicije na godišnjem nivou pratiti ostvarenje aktivnosti definisanih ovim dokumentom, kako bi se obezbjedila potpuna uključenost i posvećenost svih aktera u ostvarenju ciljeva i mjera definisanih kroz dvogodišnji Akcioni plan. Na tim osnovama bi se po potrebi predlagale i sprovodile korektivne mjere kako bi se na najefikasniji način obezbjedilo sprovođenje predmetne politike. Blagovremenim praćenjem će se identifikovati ostvareni napredak, detaljnije analizirati problemi i prepreke nastale u procesu sprovođenja Strategije.

- Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?
Kreatori politika, uključeni u proces cirkularne tranzicije, kao nosioci vizije budućeg razvoja ekonomije moraju biti odgovorni za sistemske promjene, koje podrazumijevaju:

- postavljanje temelja razvoja cirkularne ekonomije, koji će ukloniti prepreke i ponuditi rješenja za afirmaciju ovog novog koncepta razvoja od strane cjelokupnog društva;
- uspostavljanje aktivne međuresorske saradnje i aktera civilnog društva;
- razvoj i kreiranje instrumenta za unapređenje poslovnog ambijenta, koji će doprinijeti faznom prilagođavanju i modernizaciji tehnoloških procesa;
- obezbjeđenje adekvatnih finansijskih podsticaja (poput subvencionisanja ili fiskalnih mjera), usmjerenih na produženje vijeka trajanja proizvoda i očuvanje resursa, povećanje upotrebne vrijednosti materijala, podsticanje ponovne upotrebe proizvoda i sl.;
- uvođenje nove ili prilagođavanje postojeće zakonodavne regulative;
- pravednu i održivu implementaciju sistema javnih nabavki;
- podsticanje sinergije i jačanje partnerstva.

- Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?
Na nivou svakog pojedinačnog operativnog cilja definisani su odgovarajući indikatori učinka, čije ostvarenje će se pratiti u odnosu na početnu i ciljnu vrijednost.

Indikatori za ostvarenje operativnih ciljeva su naznačeni u svakoj aktivnosti u vidu ostvarenih rezultata.

- Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?

Koordinaciju i izvještavanje o sprovođenju Strategije i Akcionog plana vršiće Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma (Direktorat za unapređenje konkurentnosti) shodno dinamici koja je predstavljena u Strategiji, a važnu ulogu kako u koordinaciji rada, tako i u dijelu praćenja implementacije imaće Savjet za konkurentnost, odnosno Radna grupa koja djeluje u okviru Savjeta, a koja je zadužena za podsticaj zelene tranzicije.

Datum i mjesto

13.12.2022. godine

MINISTAR
Goran Đurović
